

RANGTASVIR MASHG'ULOTLARIDA TALABALARNING MUSTAQIL IJODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN TOPSHIRIQLAR TIZIMINI ISHLAB CHIQUISHNING ILMIY-METODIK ASOSLARI

Tadjibayev Azizbek Batirovich

Namangan davlat pedagogika instituti

Art pedagogika kafedrası dotsenti, PhD. tabphd@mail.ru

Nabiyev Bobur Abdug'ani o'g'li

Namangan davlat pedagogika instituti

Art pedagogika kafedrası o'qituvchisi boburnabiyev6677@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada rangtasvir mashg'ulotlarida talabalarning mustaqil ijodiy faoliyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan topshiriqlar tizimini ishlab chiqishning ilmiy-metodik asoslari yoritiladi. Rangtasvir fani talabalarda badiiy idrok, rang sezgisi, kompozitsion tafakkur, obrazli fikrlash va ijodiy izlanish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Shu sababli mazkur fan jarayonida mustaqil ijodiy topshiriqlarni maqsadli, bosqichma-bosqich va metodik izchillik asosida tashkil etish zarur hisoblanadi. Maqolada mustaqil ijodiy topshiriqlar tizimining mazmuni, tarkibiy tuzilishi, pedagogik shart-sharoitlari, baholash mezonlari hamda innovatsion yondashuv asosida qo'llash imkoniyatlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, talabalarning rangtasvir bo'yicha mustaqil ijodiy faoliyatini rivojlantirishda natyurmort, manzara, portret va mavzuli kompozitsiya kabi amaliy yo'nalishlardan foydalanishning metodik ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: rangtasvir, mustaqil ijodiy faoliyat, ijodiy topshiriq, innovatsion yondashuv, badiiy tafakkur, kompozitsiya, rang sezgisi, metodika, talaba ijodkorligi, portfolio, vizual tahlil, tasviriy san'at ta'limi.

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗРАБОТКИ СИСТЕМЫ ЗАДАНИЙ, НАПРАВЛЕННЫХ НА РАЗВИТИЕ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ЖИВОПИСИ

Аннотация: В данной статье освещаются научно-методические основы разработки системы заданий, направленных на развитие самостоятельной творческой деятельности студентов на занятиях по живописи. Дисциплина «Живопись» занимает важное место в формировании у студентов художественного восприятия, чувства цвета, композиционного мышления, образного мышления и навыков творческого поиска. В связи с этим в процессе преподавания данной дисциплины особую значимость приобретает целенаправленная, поэтапная и методически последовательная организация самостоятельных творческих заданий. В статье научно анализируются содержание, структурное построение, педагогические условия, критерии оценки системы самостоятельных творческих заданий, а также

возможности их применения на основе инновационного подхода. Кроме того, раскрывается методическое значение использования таких практических направлений, как натюрморт, пейзаж, портрет и тематическая композиция, в развитии самостоятельной творческой деятельности студентов по живописи.

Ключевые слова: живопись, самостоятельная творческая деятельность, творческое задание, инновационный подход, художественное мышление, композиция, чувство цвета, методика, студенческое творчество, портфолио, визуальный анализ, образование в области изобразительного искусства.

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR DEVELOPING A SYSTEM OF TASKS AIMED AT ENHANCING STUDENTS' INDEPENDENT CREATIVE ACTIVITY IN PAINTING CLASSES

Annotation: *This article highlights the scientific and methodological foundations for developing a system of tasks aimed at enhancing students' independent creative activity in painting classes. The discipline of painting plays an important role in developing students' artistic perception, sense of color, compositional thinking, imaginative thinking, and creative inquiry skills. Therefore, in the process of teaching this subject, it is necessary to organize independent creative tasks in a purposeful, step-by-step, and methodologically consistent manner. The article scientifically analyzes the content, structural organization, pedagogical conditions, assessment criteria of the system of independent creative tasks, as well as the possibilities of applying them based on an innovative approach. In addition, the methodological significance of using practical areas such as still life, landscape, portrait, and thematic composition in developing students' independent creative activity in painting is revealed.*

Keywords: *painting, independent creative activity, creative task, innovative approach, artistic thinking, composition, sense of color, methodology, student creativity, portfolio, visual analysis, fine arts education.*

KIRISH

Zamonaviy oliy ta'lim tizimida talabalarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish, ularning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashish va amaliy faoliyatga tayyorlik darajasini oshirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, tasviriy san'at yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun mustaqil ijodiy faoliyat kasbiy shakllanishning asosiy omillaridan biridir. Rangtasvir fani bu jarayonda alohida ahamiyatga ega bo'lib, u talabalarda rangni ko'rish va anglash, shakl va fazoni tasvirlash, kompozitsion yechim topish, badiiy obraz yaratish, estetik munosabat bildirish kabi ko'nikmalarni shakllantiradi. Shu nuqtayi nazardan rangtasvir mashg'ulotlarida talabalarning mustaqil ijodiy faoliyatini rivojlantirishga

yo'naltirilgan topshiriqlar tizimini ishlab chiqish muhim ilmiy-metodik masala sifatida namoyon bo'ladi. Mustaqil ijodiy faoliyat deganda talabanning o'qituvchi tomonidan berilgan metodik yo'nalish, nazariy bilim va amaliy ko'rsatmalar asosida o'zining individual badiiy qarorini topishi, ijodiy muammoni mustaqil hal etishi, rang, shakl, kompozitsiya va obraz ustida izlanishi tushuniladi. Rangtasvir mashg'ulotlarida mustaqil ijodiy faoliyat faqat uyga vazifa bajarish yoki auditoriyadan tashqari rasm chizish bilan cheklanmaydi. U talabanning kuzatish, tahlil qilish, solishtirish, tajriba o'tkazish, eskiz yaratish, rang yechimini izlash, kompozitsion variantlarni ishlab chiqish va yakuniy ijodiy natijani baholash jarayonlarini o'z ichiga oladi. Demak, mustaqil ijodiy faoliyat talabanning ijodiy fikrlashi va kasbiy kompetensiyasini rivojlantiruvchi murakkab pedagogik jarayondir.

Rangtasvir mashg'ulotlarida mustaqil ijodiy topshiriqlar tizimi ilmiy-metodik asosda ishlab chiqilishi lozim. Bunday tizim tasodifiy topshiriqlar yig'indisi emas, balki aniq maqsadga yo'naltirilgan, bosqichma-bosqich murakkablashib boradigan, talabanning ijodiy o'sishini ta'minlaydigan didaktik vosita bo'lishi kerak. Topshiriqlar tizimini ishlab chiqishda ta'lim maqsadi, o'quv dasturi mazmuni, talabalarning tayyorgarlik darajasi, ularning individual ijodiy imkoniyatlari, rangtasvir fanining amaliy xususiyatlari va kutilayotgan natijalar hisobga olinadi. Har bir topshiriq talabanning muayyan bilim, ko'nikma va malakasini rivojlantirishga xizmat qilishi zarur.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Mustaqil ijodiy topshiriqlarni ishlab chiqishda metodik izchillik alohida ahamiyat kasb etadi. Metodik izchillik talabanning oddiy amaliy mashqdan murakkab ijodiy faoliyatga bosqichma-bosqich o'tishini ta'minlaydi. Birinchi bosqichda talabalar o'qituvchi ko'rsatmasi asosida rang va shakl munosabatlarini kuzatadi, oddiy etyudlar bajaradi, rang tuslarini solishtiradi. Ikkinchi bosqichda ular berilgan mavzu asosida mustaqil rang yechimini izlaydi, predmetlarning kompozitsion joylashuvini aniqlaydi, yorug'lik manbai va umumiy rang muhitini belgilaydi. Uchinchi bosqichda esa talaba ijodiy muammoni mustaqil hal qiladi, mavzu tanlaydi, eskizlar ishlaydi, kompozitsion variantlar yaratadi va yakuniy badiiy ishni asoslaydi.

Shu tarzda tashkil etilgan topshiriqlar tizimi talabaning ijodiy mustaqilligini shakllantiradi.

Rangtasvir fanida mustaqil ijodiy topshiriqlarning mazmuni fanning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqishi kerak. Rangtasvirda rang, tus, yorug'lik, soya, faktura, hajm, fazo, kompozitsiya va obraz asosiy ifoda vositalari hisoblanadi. Shuning uchun topshiriqlar faqat "natyurmort ishlash", "manzara chizish" yoki "portret bajarish" kabi umumiy ko'rsatmalar bilan chegaralanib qolmasligi zarur. Aksincha, har bir topshiriqda aniq ijodiy vazifa belgilanishi lozim. Masalan, "sovuq ranglar ustunligida sokin kayfiyatdagi natyurmort yaratish", "iliq ranglar asosida yorug'lik ta'sirini ifodalash", "kuz manzarasida rang o'zgarishlarini kuzatish", "portretida inson xarakterini rang va kompozitsiya orqali ochish" kabi vazifalar talabaning ijodiy fikrlashini faollashtiradi. Bunday topshiriqlar orqali talaba tayyor shaklni ko'chirishdan ko'ra, badiiy masalani mustaqil hal qilishga o'rganadi.

Natyurmort janri rangtasvir mashg'ulotlarida mustaqil ijodiy faoliyatni rivojlantirish uchun qulay metodik vositalardan biridir. Natyurmort orqali talabalar predmet shakli, hajmi, materiali, rang munosabati, yorug'lik-soya holati va kompozitsion joylashuvni chuqur o'rganadilar. Dastlab oddiy predmetlardan iborat natyurmortlar ishlansa, keyinchalik rang va faktura jihatidan murakkab buyumlar, milliy hunarmandchilik namunalari, meva-sabzavotlar, matolar, sopol idishlar ishtirokidagi kompozitsiyalar tanlanishi mumkin. Mustaqil topshiriq sifatida talabalarga natyurmort predmetlarini o'zlari tanlash, ularni joylashtirish, yorug'lik yo'nalishini belgilash va rang yechimini ishlab chiqish vazifasi beriladi. Bu jarayon talabani faqat ijrochi emas, balki kompozitsiya muallifi sifatida shakllantiradi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Manzara janriga oid topshiriqlar talabalarda tabiatni kuzatish, rang muhitini his qilish, fazoviy chuqurlikni anglash va kayfiyatni rang orqali ifodalash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Manzara ishlash jarayonida qisqa muddatli etyudlar katta ahamiyatga ega, chunki tabiatdagi yorug'lik, havo, rang va umumiy holat tez o'zgaradi. Talaba qisqa vaqt ichida asosiy rang munosabatlarini topishi, ortiqcha mayda detallar bilan chalg'imasligi, umumiy badiiy taassurotni ifodalashi zarur. "Ertalabki yorug'likdagi manzara", "bulutli kunda ranglarning o'zgarishi", "quyosh

botishi paytidagi iliq ranglar uyg'unligi", "shahar manzarasida ritm va fazo" kabi topshiriqlar talabanning mustaqil kuzatuvchanligini va ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi.

Portret ishlashga oid topshiriqlar esa talabada inson obrazini yaratish, xarakter va ruhiy holatni rangtasvir vositalari orqali ochish ko'nikmalarini shakllantiradi. Portret faqat tashqi o'xshashlikni berishdan iborat emas, balki insonning ichki kechinmasi, kayfiyati, yoshi, xarakteri va individual qiyofasini badiiy ifodalash jarayonidir. Shu sababli portretga oid mustaqil topshiriqlar talabanning kuzatuvchanligi, psixologik tahlil qilish qobiliyati va rang bilan obraz yaratish mahoratini rivojlantiradi. Masalan, "iliq ranglar asosida samimiy obraz yaratish", "pastkontrastli ranglar orqali sokin ruhiy holatni ifodalash", "avtoportret orqali shaxsiy ijodiy qarashni aks ettirish" kabi topshiriqlar talabanning individual yondashuvini kuchaytiradi.

Mavzuli kompozitsiyalar ustida ishlash mustaqil ijodiy faoliyatning yuqori bosqichi hisoblanadi. Chunki bu jarayonda talaba mavzu tanlaydi, g'oya ishlab chiqadi, obrazlar tizimini belgilaydi, rang yechimi va kompozitsion qurilmani mustaqil hal qiladi. Mavzuli kompozitsiya talabanning umumiy badiiy tafakkurini, hayotiy kuzatuvlarini, estetik dunyoqarashini va mualliflik pozitsiyasini namoyon etadi. Bunday topshiriqlarni bajarishdan oldin talabalar eskizlar, rang qoramalari, kompozitsion variantlar, obraz izlanishlari ustida ishlashlari kerak. O'qituvchi esa tayyor yechim bermasdan, savollar, tahlillar va metodik maslahatlar orqali talabanning mustaqil ijodiy izlanishini yo'naltirib boradi. Innovatsion yondashuv rangtasvir mashg'ulotlarida mustaqil ijodiy topshiriqlar tizimini yanada samarali tashkil etish imkonini beradi. Innovatsion yondashuv deganda faqat zamonaviy texnik vositalardan foydalanish emas, balki talabanning ijodiy faolligini oshirish, uni mustaqil fikrlashga undash, muammoli vaziyatlar yaratish va o'z ijodiy natijasini tahlil qilishga o'rgatish tushuniladi.

Portfolio metodi mustaqil ijodiy faoliyatni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Portfolio talabanning ijodiy o'sish jarayonini aks ettiruvchi metodik vosita bo'lib, unda eskizlar, etyudlar, rang qidiruvlari, yakuniy ishlar, tahliliy yozuvlar va o'qituvchi tavsiyalari jamlanadi. Portfolio orqali talaba o'z rivojlanish dinamikasini ko'radi,

avvalgi va keyingi ishlarini solishtiradi, xatolarini tahlil qiladi va kelgusi ijodiy vazifalarini belgilaydi. Bu metod talabanning mustaqil ishlash madaniyatini shakllantiradi hamda ijodiy faoliyatga ongli munosabatni kuchaytiradi. Mustaqil ijodiy topshiriqlar tizimining samaradorligi baholash mezonlarining aniqligiga ham bog'liq. Rangtasvir ishlarini baholashda faqat tashqi chiroylilik yoki texnik silliqlikka e'tibor qaratish yetarli emas. Baholash jarayonida kompozitsion yaxlitlik, rang munosabatlarining to'g'riligi, yorug'lik-soya yechimi, obrazning ifodaliligi, ijodiy yondashuv, materialdan foydalanish madaniyati, ish jarayonidagi izchillik va talabanning o'z fikrini asoslay olishi inobatga olinishi zarur. Baholash mezonlari oldindan talabalarga tushuntirilsa, ular o'z ishlarini shu mezonlar asosida tahlil qilishga o'rganadilar. O'z-o'zini baholash va o'zaro baholash esa ularda tanqidiy fikrlash, estetik mezonlarni anglash va mas'uliyat hissini kuchaytiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, rangtasvir mashg'ulotlarida talabalarning mustaqil ijodiy faoliyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan topshiriqlar tizimini ishlab chiqish tasviriy san'at ta'limining muhim ilmiy-metodik masalalaridan biridir. Bunday topshiriqlar tizimi talabalarda rang sezgisi, kompozitsion tafakkur, obrazli fikrlash, estetik did, ijodiy tashabbus va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Topshiriqlar oddiydan murakkabga, ko'rsatma asosidagi mashqdan mustaqil ijodiy izlanishga, texnik bajarishdan badiiy talqin darajasiga olib borilishi zarur. Innovatsion metodlar, portfolio, muammoli topshiriqlar, vizual tahlil va reflektiv baholash usullarining qo'llanishi rangtasvir ta'limining samaradorligini oshiradi. Eng asosiysi, ilmiy-metodik asosda ishlab chiqilgan mustaqil ijodiy topshiriqlar tizimi talabani ijodkor, mustaqil fikrlovchi, badiiy-estetik qarashga ega va kasbiy faoliyatga tayyor mutaxassis sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. S.F.Abdirasilov, *Tasviriy san'atni va uni o'qitish metodikasi*, O'quv qo'llanma, Toshkent: ILM ZIYO, 2011
2. Ganiev, A., Ahmedov, D. S. U., Boltaboyev, A. K. U., & Turamov, M. R. U. (2026, February). Cognitive load theory and AI integration: Optimizing educational technology for enhanced learning outcomes. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 3393, No. 1, p. 060053). AIP Publishing LLC.

3. Inamova, Zarnigor Zafar-qizi, and Shirinoy Tursunali-qizi Ismatullayeva. "DEVELOPING ENGINEERING DESIGN SKILLS IN STUDENTS." *Altum International Conference Platform*. No. 1. 2026.
4. Tadjibayev, A. B., & Abdurashidova, U. D. Q. (2026, January). THE PRACTICAL SIGNIFICANCE OF TEACHING TECHNICAL DRAWING AND GEOGRAPHY ON AN INTEGRATIVE BASIS. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 64-68)
5. Tokhtaeva, Z., Salomov, B., Tadjibaev, A., Urinov, S., Chulieva, G., & Tueva, E. (2025, September). Optical systems in UAVs for sustainable development of precision agriculture. In *Optical and Computational Technologies for Measurements and Industrial Applications (OptiComp 2025)* (Vol. 13803, pp. 82-90). SPIE.
6. Tadjibayev, A. (2025). YAGONA GRAFIKAVIY TEXNOLOGIYANI AMALIYOTGA JORIY ETISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 291-295.
7. Babur, N., Muazzam, N., & Shahrizoda, A. (2024). THE UNIQUENESS OF WORKING WITH GEOMETRIC OBJECTS IN PENCIL DRAWING CLASSES. *Western European Journal of Linguistics and Education*, 2(2), 62-66.
8. Бобур, А. Ў. Н. (2022). Тасвирий санъат асарларини яратишда композиция қонунларининг илмий асосларидан фойдаланиш. *Science and Education*, 3(2), 1087-1095.
9. O'G'Li, B. A. A. (2024). Talabalarning figurali kompozitsiya ishlashda naturadan qarab ishlashning ahamiyati. *Science and Education*, 5(12), 229-232.
10. O'G'Li, B. A. A., Lutfullayeva, S. N. Q., & Olimjonova, O. J. Q. (2024). Rangtasvirda kompozitsiya ishlashning qonun-qoidalari, uslublarini o'rganishning nazariy va amaliy asoslari. *Science and Education*, 5(12), 214-218.
11. Nabiye, B. (2022). Natyurmort kompozitsiyasini tuzish va tasvirlashda bosqichlar asosida ishlashning ahamiyati. *Academic research in educational sciences*, 3(12), 334-338.
12. Oktyabrov, M. A. O. G. L., & Abdug'Ani-O'G'Li, B. (2026). Chizmachilik darslarida tutashmalarni formulaviy va vizualmnemonik yondashuv asosida o'rgatish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 409-416.
13. Ro'zimamatova, S. I. Q. (2026, March). MODERN COMPOSITIONAL AND COLOR SOLUTIONS IN CREATING STILL LIFE COMPOSITIONS IN WATERCOLOR. In *Altum International Conference Platform* (No. 2, pp. 4-9).
14. Abdug'Ani-O'G'Li, B. (2026). Innovative methods for revealing students' individual abilities in painting classes. *Science and Education*, 7(3), 349-353.
15. Sattarov, F. I., & Usmanova, X. N. Q. (2026). Teaching the subject of composition in specialized art schools. *Science and Education*, 7(2), 386-389.
16. Sattarov, F. I., & Lutfullayeva, S. N. Q. (2026). The influence of interactive methods on the development of compositional thinking in painting lessons. *Science and Education*, 7(2), 356-360.
17. Islomovich, S. F. QALAMTASVIR MASHG'ULOTLARIDA TALABALARNI KOMPOZITSIYA OID BILIM VA MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH.
18. O'G'Likomoldinov, S. J., & Abdirasilov, S. F. (2023). ON THE INTEGRITY OF ILLUSTRATION IN PAINTING LESSONS AND ITS RELATIONSHIP WITH COMPOSITION ACTIVITY. *Экономика и социум*, (3-2 (106)), 168-171.

19. Komoldinov, S. J. O. (2026). The pedagogical significance of composition in pencil drawing lessons. *European Journal of Economic Dynamics and Policy*, 2(1), 21-24.
20. Komoldinov, S. J. O. G. L., & Isaboyeva, M. I. Q. (2026). Manzara janrini o'rgatishda rangtasvir texnikalarining metodik qo'llanilishi. *Science and Education*, 7(2), 344-349.
21. Rakhimov, K. (2023). The place of graphics in the fine arts. *Solution of social problems in management and economy*, 2(2), 5-8.
22. Rakhimov, K. (2023). THE ROLE OF PORTRAIT ARTISTS IN FINE ARTS. *Models and methods in modern science*, 2(2), 13-19.
23. Rakhimov, H. U. (2023). ANALYZING THE PROFESSIONAL QUALITIES OF FUTURE FINE ARTS TEACHERS BASED ON ART STUDIES. *Экономика и социум*, (1-1 (104)), 50-53.
24. Yuldashev, J. (2024). BO'LAJAK TARIX O'QITUVCHILARIDA AKSIOLOGIK POZITSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI. " ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ" международный научно-методический журнал, 1(9).
25. Yuldashev, J. BO'LAJAK TARIX O'QITUVCHILARINING AKSIOLOGIK POZITSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. *DENE TÁRBIYASÍ HÁM SPORT*, 251.
26. Rakhimov, H. U. (2026, January). THE SIGNIFICANCE OF AUTOPEDAGOGICAL COMPETENCE IN VISUAL ARTS EDUCATION. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 30-34).
27. Umarjon ogli, H. R. (2021). Technologies for improving composition and drawing skills based on the rules of composition. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 765–767.